

УДК 94 (477.8)

**“ЛЕГЕНДА ІСТОРИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ”.
ПАМ’ЯТІ ЯРОСЛАВА ЮРІЙОВИЧА ЗАБОРОВСЬКОГО****Мирослав ВОЛОЩУК**

Державний вищий навчальний заклад
“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
кафедра всесвітньої історії, Центр медієвістичних студій,
вул. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: myrkomyrko79@gmail.com
DOI: 10.15330/gal.34.153-167
ORCID: 0000-0002-1737-7205

Ігор ДРОГОБИЦЬКИЙ

Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
кафедра теорії та методики навчання,
пл. Міцкевича, 3, 76000, Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: drogobutsky@ukr.net
DOI: 10.15330/gal.34.153-167
ORCID: 0000-0001-8718-9544

Руслан ДЕЛЯТИНСЬКИЙ

Приватний заклад вищої освіти
“Івано-Франківська академія Івана Золотоустого”,
кафедра соціально-гуманітарних дисциплін,
вул. Гарбарська (Софрона Мудрого), 22, 76019, Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: r.deliatynskiy@ukr.net
DOI: 10.15330/gal.34.153-167
ORCID: 0000-0002-6020-7666

Стаття присвячена біографії видатного вченого, дослідника історії аграрних відносин Республіканського Риму, християнської Церкви, педагогові, викладачеві низки вищих навчальних закладів Івано-Франківська Ярослава Юрійовича Заборовського. Відображені головні віхи його життєвого і творчого шляху у Львові, Ленінграді, Дрогобичі, Івано-Франківську. Відтворено його особистий внесок у розвиток історичного факультету Івано-Франківського педагогічного інституту (із 1992 р. – Прикарпатського університету, що 2004 р. отримав статус національного) імені Василя Стефаника. Підкреслюється його значний вклад в українське антикознавство за часів УРСР, дослідження історії Греко-Католицької Церкви після її виходу із підпілля 1989 р., особисті зв’язки із єпископатом відновленої з підпілля структури. Відзначено заслуги у роботі Івано-Франківської духовної семінарії УГКЦ, дослідження біографії репресованого духівництва, частина якого, за результатами наукових студій вченого, була беатифікована папою Іоанном Павлом II 2001 р. Значна увага зосереджена на розкритті педагогічної діяльності Я.Ю. Заборовського, зокрема в Івано-Франківському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти. Статтю доповнює вичерпна бібліографія написаних у різний час праць ученого, зокрема п’яти одноосібних монографій.

Ключові слова: Ярослав Юрійович Заборовський, історична освіта, антикознавство, історія Церкви, університет, Івано-Франківськ, Львів, Ленінград.

26 січня 2021 р. на 82-му році життя перестало битися серце відомого історика Ярослава Юрійовича Заборовського. Цю сумну звістку, вслід за Центром медієвістичних студій Державного вищого навчального закладу “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, за короткий час поширили основні місцеві інформаційні агенції¹.

¹ Вічна пам’ять [некролог: Заборовський Ярослав Юрійович]. URL: <https://pnu.edu.ua/blog/2021/01/26/25099>; У Франківську помер відомий історик – професор Ярослав Заборовський. URL: <https://kurs.if.ua/society/u-frankivsku-pomer-vidomyj-istoryk-profesor-yaroslav-zaborovskij> (дата звернення: 31.01.2021).

Народився майбутній історик 8 серпня 1939 р. у Львові в сім'ї Юрія Васильовича Заборовського і Анни Теодорівни з родини Солярів. У часі хрищення отримав подвійне ім'я Мар'ян-Ярослав. Дитячі роки, що припали на період Другої світової війни, супроводжувалися непростим життям сім'ї, хворобами самої дитини, на три роки арештом органами радянської влади 1940 р. батька Юрія, який трагічно загинув у серпні 1944 р. вже після повернення з ув'язнення додому. У травні 1949 р. за носіння п'ятирічним Ярославом вишитої сорочки, під арешт, за донесенням одного із енкаведистів, що оселилися поруч із квартирою сім'ї Заборовських, ледь не потрапила уся родина. Разом з тим, незважаючи на виклики часу, Ярослава та молодшого сина Богдана мати виховувала у любові до Бога, сама будучи вкрай релігійною людиною.

1 вересня 1947 р. Я. Заборовський пішов до Середньої школи № 1, яка займала приміщення колишньої Української Академічної Гімназії. Вчителькою початкових класів була уродженка Східної України Галина Самійлівна Голуб, про яку у нього залишилися найтепліші спогади. Утім навчання у школі у другій половині 40-х – на початку 50-х рр. було непростим. Ярослав не раз ставав свідком репресій супроти батьків своїх однокласників, та й них самих (близько 20–30% від усієї кількості, що в середньому становила 25 осіб). Чимало учнів, – ледь не половина класу, – були з дитячого будинку. Любов до знань привили двоє вчителів – Поліна Давидівна Шварц, котра викладала математику, а також директор школи О.Т. Гайворонюк. А вже з п'ятого класу Ярослав чітко знав, що його майбутній фах – історія.

Після успішного закінчення школи (всього три предмети були здані на “добре”, а решта – на “відмінно”) 1956 р. він вступив на історичний факультет Львівського університету. Що цікаво, роки навчання припали на час ректорства упродовж 1951–1963 рр. Євгена Лазаренка (1912–1979), котрий, попри утвердження радянської влади, зберіг українську мову викладання. На третьому курсі у якості спеціалізації Ярослав прагнув обрати історію Середніх віків, але за відсутності такої під керівництвом завідувача кафедри історії Стародавнього світу Івана Вейцківського (1900–1977) дипломну написав з історії республіканського Риму. За роки навчання виконував обов'язки заступника голови студентського наукового товариства Університету: розробляв програму звітно-наукових конференцій, а при потребі й тематичних, студентських конференцій, складав і відправляв запрошення на конференції до Львова, формував львівські делегації студентів-науковців тощо. Упродовж навчання також закінчив військову кафедру, отримав офіцерське звання. Зі слів одногрупників, під час студентських років чітко знав, з якою метою вступив до університету. Менше цікавився подальшою педагогічною діяльністю, до якої здебільшого готували в тогочасних вищих навчальних закладах УРСР, маючи насамперед на меті розвивати свій науковий потенціал. Був дуже помічним, зокрема у ставленні до цілої групи незрячих товаришів-одногрупників, над якими взяв “шефство”, допомагав у навчанні й побуті. Літні місяці в роки студентського життя Я. Заборовський нерідко проводив вихователем у піонерських таборах.

Після закінчення історичного факультету Львівського університету (1961) протягом року за розподілом вчителював у с. Бітля Турківського району Львівської області. При цьому не покидав наукової праці, надсилаючи свої статті до провідного на той час всесоюзного періодичного видання Академії наук СРСР “*Вестника древней истории*”, що виходив накладом у Москві, а відтак отримав запрошення вступити до стаціонарної аспірантури при кафедрі історії стародавньої Греції та Риму Ленінградського ордена Леніна державного університету імені А.О. Жданова (1962–1964). Науковим керівником Я. Заборовського була визначна дослідниця історії давнього Риму, доктор історичних наук, професор знана радянська дослідниця українського походження Марія Сергієнко (1891–1987), котра спеціалізувалася на вивченні історії Античності, зокрема історії Риму. Під її керівництвом 22 червня 1967 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук “*Спроба вирішення аграрної кризи кінця 130-х рр. до н. е. в республіканському Римі (Аграрна реформа Тиберія Гракха)*” (підтвердження захисту отримав 9 квітня 1969 р.). Навчання і проживання у Ленінграді, інтегрування до наукового середовища одного з найавторитетніших союзних університетів того часу справили визначальний вплив на Я. Заборовського. Відтоді він активно цікавився історією мистецтва і

культури (часом проводив екскурсії Ермітажем), почав все більше заглиблюватися у основи християнського віровчення, історії Церкви².

Не отримавши місця праці у своїй *Alma mater*, упродовж 1964–1967 рр. – працював асистентом кафедри історії КПРС загальнонаукового факультету Дрогобицького педагогічного інституту імені Івана Франка. Читав курси з загальної історії та історії УРСР. З вересня 1967 р. на запрошення нового ректора Івано-Франківського педагогічного інституту (з 1992 р. – Прикарпатський університет імені Василя Стефаника, що 2004 р. отримав статус національного) Олександра Устенка погодився на зміну місця роботи з метою педагогічного підсилення кадрового потенціалу місцевого вищого навчального закладу. Упродовж 1967–1992 рр. працював на посадах доцента, професора (з 1990 р.) кафедри загальної історії, виконував обов'язки заступника декана історичного факультету (1976–1977, 1979–1981). Читав лекції з нормативного курсу історії Стародавнього світу, а також спецкурси з античної історії (1983–1985) та міжнародного становища СРСР (1985–1987). Керував академгрупами (1967–1985), студентським науковим гуртком (1968–1992), регулярно виступав із публічними лекціями перед вчительськими колективами і серед працівників підприємств. Упродовж 21–23 лютого 1979 р. на базі Івано-Франківського педагогічного інституту імені Василя Стефаника організував і провів міжреспубліканську наукову студентську конференцію, за що 1979 р. отримав подяку Міністерства освіти СРСР, неодноразово нагороджувався й різноплановими похвальними листами. У 1985 (м. Махачкала) і 1987 рр. (м. Кам'янець-Подільський) брав участь у Всесоюзних нарадах-семінарах завідувачів кафедр історичних факультетів педагогічних інститутів.

Упродовж 70–80-х рр. Я. Заборовський зберіг тісні наукові зв'язки із колегами з Львівського та Ленінградського університетів, де неодноразово стажувався, систематично публікувався у радянській та зарубіжній науковій періодиці, взявши в цілому участь у 22-х Всесоюзних наукових конференціях, що проходили під грифом Інституту загальної історії Академії наук СРСР. 1978 р. був офіційним опонентом кандидатської дисертації Ольги Ханкевич *“Роль народних трибунів і зібрань плебса в суспільно-політичному житті Римської республіки II ст. до н. е. (до Гракханського руху)”*, поданої до захисту на спеціалізованій вченій раді Білоруського державного університету імені В.І. Леніна (Мінськ).

Упродовж 1974–1990 рр. Я. Заборовський також представляв УРСР у всесоюзній Асоціації антикознавців, був лектором-міжнародником обласної організації Товариства *“Знання”* (1961–1992), а після відновлення Україною незалежності брав участь у антикознавчих конференціях зокрема й за кордоном (Люблін, Польща), відвідував Рим, до слова, маючи кількаразові аудієнції з папою Іоанном Павлом II (1920–2005, понтифік з 1978 р.).

На етапі виходу у листопаді 1989 р. Греко-Католицької церкви із підпілля, активно підтримуючи її легалізацію, Я. Заборовський став і одним із засновників Івано-Франківської духовної семінарії УГКЦ, упродовж 1990–1991 рр. був першим її проректором з навчальної роботи (на громадських засадах)³. За результатами першої ж вступної кампанії 1990 р. на денну, заочну та вечірню форми навчання до семінарії було прийнято близько 400 студентів. За сприяння Апостольського Престолу майбутніх семінаристів призовного віку органи державної влади звільнили на період навчання та після отримання свячень від військового обов'язку⁴.

З осені 1990 р. спільно з ректором владикою Іринеем Біликом проректор Я. Заборовський доклав чимало зусиль для нормальної організації навчального процесу: попри надання в оренду невеликого будинку по вулиці Сірика, № 3 для роботи ректорату семінарії, проводилися перемовини з міською владою та місцевими установами, підприємствами й організаціями щодо

² Матеріал укомплектовано завдяки не завершеним авторським *“Сторінкам з життя”* Ярослава Заборовського, які так і не були опубліковані, однак потрапили до наших рук завдяки гречності дружини професора Тамари Василівни, за що висловлюємо їй у цьому місці щире подяку.

³ Заборовський Ярослав. *Вчені Прикарпаття. Біографічний довідник (XX–XXI ст.)*. Брошнів : Таля, 2003. С. 405.

⁴ Горбань Р., Делятинський Р. Івано-Франківська теологічна академія УГКЦ: традиції та становлення (до 125-річчя Івано-Франківської єпархії УГКЦ, 20-річчя виходу з підпілля Духовної Семінарії та 10-річчя заснування Теологічної Академії) : наукове видання. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2010. С. 21.

пошуку та винайму в оренду у навчальних цілях інших додаткових приміщень⁵; формувалася навчальна програма та план підготовки семінаристів, складалися розклади занять, проводилися пошук і набір викладачів. Крім виконання організаційних обов'язків проректора з навчальної роботи, Ярослав Юрійович також розпочав читання курсу лекцій з історії Церкви⁶. Водночас він розгорнув активну наукову та публіцистичну діяльність, спрямовану на популяризацію історії Церкви серед духівництва та вірних УГКЦ на шпальтах офіційних часописів Івано-Франківської єпархії УГКЦ “Добрий Пастир” та “Нова Зоря” а також взяв участь у розробці навчальної програми “З історії релігії” для учнів загальноосвітніх шкіл⁷.

У квітні 1991 р. Я. Заборовський увійшов до складу організаційного комітету для організації зустрічі Голови УГКЦ кардинала Мирослава Івана Любачівського (1914–2000) на Прикарпатті⁸. Особисте з ним знайомство, владиками Софроном Дмитерком (1917–2008), Софроном Мудрим (1923–2014), Павлом Василюком (1926–2004), Любомиром Гузаром (1933–2017), Іринеем Біликом, Володимиром Війтишиним та активна громадянська позиція дозволили організувати всеукраїнські наукові конференції, присвячені Митрополитові Андрєві Шептицькому (1995) і Берестейській церковній унії (1996), ініціювати проведення в Івано-Франківську Міжнародних Берестейських читань (1996). Я. Заборовський відновлював діяльність “Просвіти” на історичному факультеті (1989–1990), був членом Ради міського об'єднання ВУТ “Просвіта” (від 1992), на івано-франківському обласному телебаченні започаткував та вів авторську програму “З історії Церкви в Україні” (1992–1994).

Із 1992 р. рішенням вченої ради Прикарпатського університету імені Василя Стефаника він очолив посталу на базі кафедри загальної історії кафедру історії Стародавнього світу і Середніх віків (1992–1998), при якій створив і керував студентським науковим семінаром “Історія Церкви в античну добу і середньовіччя”, читав курс релігієзнавства. В університетській педагогічній діяльності був висококласним фахівцем тих навчальних дисциплін, які проводив, відзначався винятковою вимогливістю, вважаючи, що студент, переступивши поріг вищого навчального закладу, повинен бути свідомим власного вибору, а, отже, належно ставитися до своїх безпосередніх обов'язків. Він не боявся визнавати огріхи чи існування прогалин, зокрема у навчальному процесі. Це проглядалося й у диспутах зі студентами, зокрема, на вже згаданому науковому семінарі, створення якого було виявом ініціативи Я. Заборовського у намаганні удосконалити та поглиблювати процес історичних студій на історичному факультеті Прикарпатського університету імені Василя Стефаника⁹.

Із завершенням 1998 р. контракту в Прикарпатському університеті імені Василя Стефаника Я. Заборовський пропрацював у ньому ще рік, а відтак із досягненням 60-літнього віку продовжив педагогічну діяльність на посаді завідувача кафедри соціально-політичних наук Івано-Франківської філії Економіко-правничого інституту м. Чернівці (серпень 2000 – березень 2001 рр.) та посаді професора кафедри педагогіки і психології в Інституті підвищення кваліфікації вчителів, перейменованого 1993 р. на Івано-Франківський обласний інститут

⁵ Полек В. Нарис історії Івано-Франківської єпархії. *Шематизм Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви станом на 10 листопада 1995 року Божого* / надруковано за дорученням Ординарія Івано-Франківського Кир Софрона Дмитерка ЧСВВ; за ред. І. Пелехатого. Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківської греко-католицької єпархії, 1995. С. 154.

⁶ Ковальчук О. Заборовський Ярослав Юрійович. *Українські історики ХХ століття: Біобібліографічний довідник*. Київ ; Львів : Інститут історії України НАН України, 2003. Вип. 2 : Ч. 1. С. 118–119; Заборовський Ярослав... С. 405.

⁷ З історії релігії. Орієнтовна програма для учнів 9–11 класів загальноосвітніх шкіл та учнів СПТУ / упоряд.: Я. Ю. Заборовський та ін. Івано-Франківськ, 1990; Ковальчук О. Заборовський Ярослав Юрійович... С. 118–119.

⁸ Із записаного Русланом Делятинським 15 травня 2021 р. інтерв'ю з п. Тамарою Заборовською, дружиною професора Я. Ю. Заборовського.

⁹ Матеріал упорядковано на основі особової справи Я. Ю. Заборовського із архіву Державного вищого навчального закладу “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” та інтерв'ю, записаного Мирославом Волощуком 22 березня 2021 р. з п. Тамарою Заборовською, дружиною професора Я. Ю. Заборовського.

післядипломної педагогічної освіти (далі – ОППО)¹⁰. До першочергових завдань своєї роботи (враховуючи майже повну відсутність інтересу в Україні до античної історії), на основі зацікавлення історією християнства загалом та греко-католицизму зокрема, він відніс формування “1) лекційного забезпечення з основ християнської етики та моралі (всі курси вчителів), а також з головних та принципових питань розвитку історії всесвітньої та України – істориків; 2) редагування по названих вище напрямках методичних матеріалів, участь в розробці планів, програм [...]”¹¹. Фактично Я. Заборовський став одним із основних викладачів інституту, який забезпечував реалізацію курсової підготовки учителів курсу “*Основи християнської етики*”.

У 2007 р. він спільно із методистом лабораторії естетичного циклу, трудової підготовки та фізичного виховання Ярославою Бак здійснив науково-методичний супровід експерименту всеукраїнського рівня “*Формування духовної й національної свідомості на засадах християнської моралі та національних цінностей українського народу*”¹². Означений захід було започатковано 2006 р. на базі Рогатинської гімназії ім. Володимира Великого у співпраці із Інститутом проблем виховання Академії педагогічних наук України, Національного університету “*Києво-Могилянська академія*”, Українського католицького університету, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Івано-Франківської Теологічної академії і духовної семінарії та Інститутом українознавства (м. Львів).

Забезпечення навчального процесу Я. Заборовським передбачало його активну участь у різноплановій педагогічній діяльності, зокрема: в останньому кварталі 2009 р. – організації та проведенню обласної олімпіади з християнської етики¹³, у квітні 2010 р. спільно з методистом лабораторії естетичного циклу, трудової підготовки та фізичного виховання Андрієм Черепом – проблемному семінарі “*Морально-духовне виховання школярів засобами християнської етики*” для педагогів відповідальних за викладання курсу “*Основи християнської етики*”. У 2010 р. за участі Я. Заборовського було проведено три заходи науково-методичного характеру обласного рівня: конференція вчителів курсу “*Основи християнської етики*” (лютий 2010 р.), конференція “*З минулого Василіянського Чину*” (вересень 2010 р.) та засідання секції учителів християнської етики у рамках щорічних серпневих настановчих конференцій освітян області¹⁴. Участь у роботі останніх стала для Ярослава Юрійовича традицією і в наступні роки¹⁵. У травні 2012 р. спільно з А. Черепом він провів семінар “*Формування християнського світогляду школярів на уроках християнської етики*”, що став традиційним і у наступні роки¹⁶. 2012 р. готувалося засідання творчої групи учителів християнської етики на тему “*Вимоги до навчально-методичного забезпечення з християнської етики*”, кінцевою метою якого мав стати проєкт збірника “*На допомогу вчителю християнської етики*” (листопад 2012 р.)¹⁷. Восени 2013 р. Я. Заборовського залучили до проведення обласного конкурсу учнівських творів на морально-етичну тематику “*Бог–Україна–Родина і я*” та обласної учнівської олімпіади “*Як ти знаєш Біблію?*”¹⁸.

¹⁰ На підставі наказу № 49 від 03.04.2001 р. його було прилучено до штату кафедри педагогіки і психології Івано-Франківського ОППО.

¹¹ Посадові обов’язки контрактника Я. Ю. Заборовського (0,5 окладу професора). Матеріали особової справи Я. Ю. Заборовського. Канцелярія Івано-Франківського ОППО.

¹² Звіт про роботу Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти за 2007 рік. Івано-Франківськ, 2008. С. 88.

¹³ План роботи Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти на 2009 рік. Івано-Франківськ, 2009. С. 147, 170.

¹⁴ Звіт про роботу Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти за 2010 рік. Івано-Франківськ, 2010. С. 21, 23.

¹⁵ План роботи інституту на 2013 рік. Івано-Франківськ, 2013. С. 52; План роботи Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти на 2015 рік. Івано-Франківськ, 2015. С. 45.

¹⁶ План роботи інституту на 2013 рік. С. 55; План роботи Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти на 2015 рік. С. 42.

¹⁷ План роботи інституту на 2012 рік. Івано-Франківськ, 2011. С. 36, 50, 55.

¹⁸ План роботи інституту на 2013 рік. С. 45, 137.

*Заборовський Ярослав
Юрійович – молодий ви-
кладач Івано-Франківсь-
кого педагогічного
інституту історичного
факультету (1967 р.)*

Із дружиною Тамарою

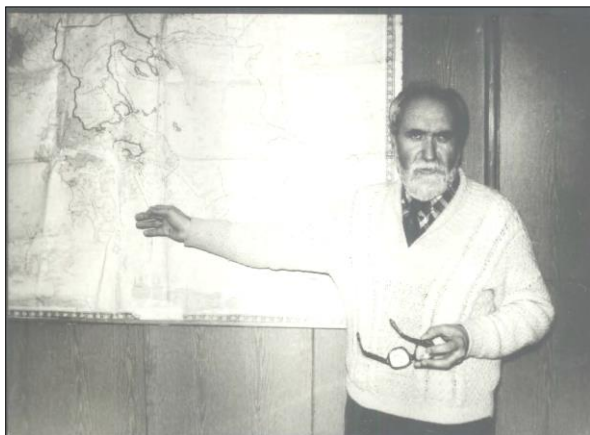
*Із доньками Данутою і Орестом
у міському парку Івано-Франківська*

Із донькою Данутою

*Науковий керівник аспіранта
Я.Ю. Заборовського – Марія Єфимівна Сергієнко*

Навчальний процес

Доцент Я.Ю. Заборовський

Педагогічний колектив історичного факультету в очікуванні міністра Народної освіти УРСР Михайла Фоменка (зліва – направо: Ярослав Заборовський, Юрій Томин, Ігор Кочкін, Микола Соя, Юрій Копчак, Ігор Іванцев). 2 квітня 1990 року

*Новорічний вогник 30 грудня 1988 р.
Із деканом факультету Іваном Шумейком*

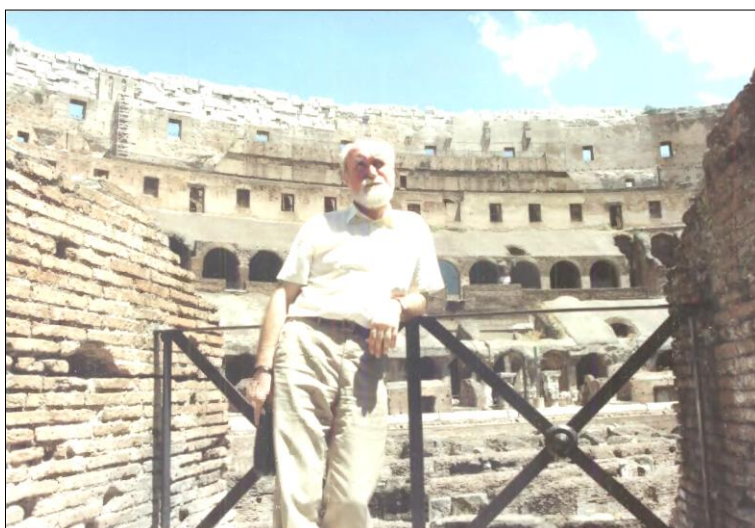

Зустріч у Івано-Франківську 14 квітня 1991 р. предстоятеля Української Греко-католицької церкви, архієпископа Мирослава Любачівського

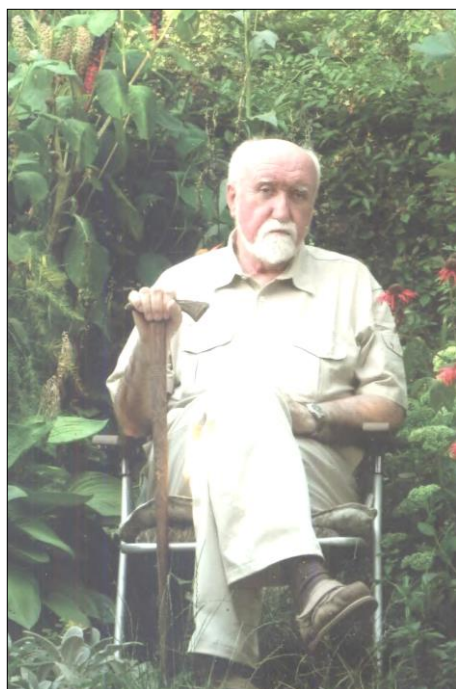

В улюбленому і рідному Львові

В омріяному Римі (Італія), 1991 рік

Заборовський Ярослав Юрійович

На 90-літньому ювілеї Івана Червінкіна-Корольова (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), 2009 рік.

Його участь у складі організаційного комітету цих заходів зберігалася і у наступні роки роботи в Івано-Франківському ОІППО¹⁹.

У роботі із курсовими групами вчителів християнської етики Ярослав Юрійович причетний до реалізації окремих тематичних спецкурсів, зокрема “Сучасні педагогічні технології навчання християнської етики”, “Урок християнської етики в національній школі” тощо²⁰. У звітній документації Івано-Франківського ОІППО зафіксовано його причетність до реалізації спецкурсів “Навчання німецької мови на засадах комунікативного підходу”, “Формування мовної та мовленнєвої компетенції на уроках іноземної мови” у рамках курсової підготовки учителів німецької мови та керівників гуртка із предмету²¹. Серед зафіксованих у річних інститутських звітах напрямів досліджень Я. Заборовського – “Духовне виховання школярів”, “Організація історико-краєзнавчої роботи з обдарованими дітьми” (2007–2008)²², “Формування духовності на національній свідомості на засадах християнської моралі та національних цінностей українського народу” (2012)²³. Із 2015 р. Я. Заборовський перебував на пенсії.

Ярослав Юрійович Заборовський – автор близько 100 наукових, науково-популярних, навчального-методичного та енциклопедичного характеру публікацій з історії республіканського Риму (V–I ст. до н. е.), історії Церкви і християнства, педагогіки тощо. Активно вивчав історію Станіславівської дієцезії (1939–1952), одним із перших в Івано-Франківській області, не без особистого знайомства із першим головою Служби безпеки України Євгеном Марчуком, отримав доступ до засекречених матеріалів протоколів допитів греко-католицького духівництва 40–50-х рр. XX ст. На основі їх опрацювання встановив долю понад 650 священиків, домігся державної реабілітації п’яти єпископів, зокрема трьох підпільних – Григорія Хомишина (1867–1945), Симеона Лукача (1893–1964) та Івана Слезюка (1896–1973), які 2001 р. були беатифіковані Святішим Отцем Іоанном-Павлом II. Додатково на підставі вивчення матеріалів архівів СБУ та Міністерства внутрішніх справ України реконструював біографії понад 650 священиків, підготувавши, але так і не видавши працю під робочою назвою “Голгота Українсько-Католицької церкви. Станіславська дієцезія. 1939–1956 рр.”²⁴.

Нагороджений медалями: “Ветеран праці” (1989), А.С. Макаренка Міністерства народної освіти УРСР (1990), Срібною ювілейною медаллю Івано-Франківської Єпархії УГКЦ (2000), Почесним знаком на честь 2000-ліття Різдва Христового Голови Івано-Франківської обласної державної адміністрації (2000), лауреат гранту ACLS (1999), що при Фонді Дейла Карнегі (Держдепартамент США).

Ярослав Заборовський був чудовим чоловіком (дружина – Тамара Василівна з роду Чигринців), батьком двох дочок (Данута й Ореста) і дідусем (онука Христина).

Помер і похований в Івано-Франківську.

Бібліографія праць Ярослава Заборовського (1962–2018)

Монографії:

1. Очерки по истории аграрных отношений в Римской республике. Львов : Вища школа, 1985. 200 с.
2. Митрополит Андрей Шептицький. Нарис про життя і служіння Церкві та народові (1865–1944). Івано-Франківськ : [Б. В.], 1995. 63 с.

¹⁹ План роботи інституту на 2014 рік. Івано-Франківськ, 2014. С. 127; План роботи Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти на 2015 рік. С. 111.

²⁰ План роботи інституту на 2012 рік. С. 131, 141, 162; План-графік курсової підготовки педагогічних кадрів у 2013 році. Додаток I до плану роботи інституту на 2013 р. Івано-Франківськ, 2012. С. 4, 21, 22, 27, 40.

²¹ План роботи інституту на 2012 рік. С. 137, 151, 155.

²² Звіт про роботу Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти за 2007 рік. С. 6; Звіт про роботу інституту впродовж 2008 року. Івано-Франківськ, 2009. С. 11.

²³ Звіт про роботу інституту за 2012 рік. Івано-Франківськ, 2012. С. 51.

²⁴ Вічна пам’ять [некролог: Заборовський Ярослав Юрійович]. URL: <https://pnu.edu.ua/blog/2021/01/26/25099/> (дата звернення: 31.01.2021); Заборовський Ярослав. С. 405; Ковальчук О. Заборовський Ярослав Юрійович... С. 118–119.

3. Митрополит Андрей Шептицький. Матеріали та документи (1865–1944). Друге доповнене видання. Львів : Фірма “Олір”, 1995. 176 с.
4. На стежинах історії. Івано-Франківськ : [Б. В.], 2003. 391 с.
5. Останні місяці земного життя Станиславівського єпископа Блаженного Григорія Хомишина. Львів : Растр-7, 2017. 68 с.

Статті:

6. К вопросу о достоверности цензовых списков II в. до н. э. *Вестник древней истории*. 1962. Т. 2. С. 112–118.
7. Zur Frage der Glaubwürdigkeit der Censurlisten aus dem 2 Jahrhundert v. u. z. *Bibliotheca Classica Orientalis*. 1965. V. 4. S. 240–243.
8. Некоторые вопросы политической борьбы в римском сенате 40–20 гг. II в. до н. э. *Вестник древней истории*. 1977. № 3. С. 187–192.
9. Закон Лициния-Секстия de modo agrorum (Попытка интерпретации). *Вестник древней истории*. 1978. № 3. С. 10–19.
10. Проблема достоверности римских цензов III–II вв. до н. э.: Тезисы. *Вестник древней истории*. 1979. № 2. С. 224–225.
11. Римские цензы периода республики: механизм действия, проблема достоверности III–II вв. до н. э. *Вестник древней истории*. 1979. № 4. С. 37–58.
12. Аппиан и римская civitas в последний век существования республики (К вопросу об источниках и характере “Гражданских войн” Аппиана): Тезисы. *Вестник древней истории*. 1980. № 3. С. 231–232.
13. Аппиан и римская civitas в последний век существования республики (К вопросу об источниках и характере “Гражданских войн” Аппиана). *Вестник древней истории*. 1981. № 4. С. 138–144.
14. Римские цензы в период кризиса и падения Римской республики (102–28 гг. до н. э.). *Вестник древней истории*. 1982. № 3. С. 50–60.
15. К вопросу о характере взаимоотношений Рима и италиков (IV–I вв. до н. э.): Тезисы. *Вестник древней истории*. 1983. № 3. С. 203.
16. Некоторые аспекты истории восстания Спартака (К вопросу о взаимоотношениях Спартака с местным населением Италии): Тезисы. *Вестник древней истории*. 1984. № 1. С. 224.
17. Великие восстания рабов в Римской республике 139–71 гг. до н. э.: Тезисы (Некоторые вопросы теории). *Вестник древней истории*. 1986. Т. 1. С. 189.
18. Римский форум и аграрная реформа Тиберия Гракха. *Из истории античного общества / [введ. В. М. Строгацкий]*. Горький : Изд-во ГГУ, 1986. С. 65–77.
19. О так называемых “програмах” выступления рабов (Рим, 139–71 гг. до н. э.): Тезисы. *Вестник древней истории*. 1989. № 2. С. 224–225.
20. Некоторые замечания по поводу идеологии восставших рабов (Рим, 139–71 гг. до н. э.): Тезисы. *Вестник древней истории*. 1989. № 4. С. 186.
21. Место древних языков в университетской подготовке историков-античников: Тезисы. *Вестник древней истории*. 1991. № 1. С. 89.
22. Володимир Соловйов і Андрей Шептицький. *Добрий Пастир: часопис Івано-Франківської греко-католицької єпархії*. 1990. № 3. С. 12–16.
23. Дещо про терміни. *Добрий Пастир : часопис Івано-Франківської греко-католицької єпархії*. 1991. № 2–3. С. 24–28.
24. Міфи та реалії сьогодення. *Нова Зоря : часопис Івано-Франківської греко-католицької єпархії*. 1991. Ч. 5–6. С. 4–5.
25. Дещо стосовно обряду. *Нова Зоря : часопис Івано-Франківської греко-католицької єпархії*. 1991. Ч. 13–14. С. 4–5.
26. Чи має під собою ґрунт легенда про св. Андрія Первозванного? *Нова Зоря : часопис Івано-Франківської греко-католицької єпархії*. 1991. Ч. 39 (77). С. 3.
27. Чи має під собою ґрунт легенда про св. Андрія Первозванного? *Нова Зоря : часопис Івано-Франківської греко-католицької єпархії*. 1991. Ч. 40 (78). С. 3.

28. Чи має під собою ґрунт легенда про св. Андрія Первозванного? *Нова Зоря : часопис Івано-Франківської греко-католицької єпархії*. 1991. Ч. 41 (79). С. 3.
29. Андрей Шептицький і екуменічний рух. *Спадщина Митрополита Андрея Шептицького в національному й духовному відродженні України*. Івано-Франківськ : Плай, 2000. С. 31–41.
30. Післямова. Делятинський Р. І. *Історія Станіславівської єпархії (1885–1900)*. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2000. С. 95.
31. Слово до читачів. Федорів О., Михайлів О. *Іоанн Павло II – Папа миру*. Тернопіль : Підручники і посібники, 2001. С. 92–93.
32. Хрищення Київської Русі. До питання про характер християнства на наших землях у IX – середині XIII ст. *Джерела*. 2001. № 1–2. С. 88–95.
33. Хрищення Київської Русі. До питання про характер християнства на наших землях у IX – середині XIII ст. *Джерела*. № 3–4. С. 96–105.
34. “Діти вулиці”. Специфіка проблеми дитячої безпритульності в сучасній Україні. Можливі шляхи її розв’язку. *Обрії*. 2001. № 2. С. 39–42.
35. І накопилися три хвили... Діти вулиць. *Вісник Червоного Хреста України*. Київ, 2002. № 1. С. 16–17.
36. Християнство та мораль ХХ століття. *Обрії*. 2002. № 2. С. 38–44.
37. Голодомори 1921–1947 років в Україні як феномен більшовицької тоталітарної системи. *Обрії*. 2003. № 1. С. 78–85.
38. Життя людини – найвища цінність. *Джерела*. 2004. №. 3–4. С. 142–146.
39. Людський вимір війни (До 60-річчя завершення Другої світової війни). *Обрії*. 2005. № 1. С. 54–58.
40. Війна: людський вимір (До 60-річчя завершення Другої світової війни). *Історія та правознавство*. 2005. № 28. С. 2–6.
41. Туринська Плащаниця: історія, факти, гіпотези... *Обрії*. 2005. № 2. С. 76–79.
42. “Новації” з історії раннього християнства у світлі сучасної науки (роздуми античника). *Обрії*. 2006. № 2 (23). С. 80–88.
43. Післямова. Федорів О. *Туринська плащаниця у світлі інтернету*. Тернопіль : Підручники і посібники, 2006. С. 123.
44. Люблінська 1569 р. унія: подія, критичний вимір, місце в історичному просторі. *Обрії*. 2007. № 1 (24). С. 70–82.
45. Голодомори 1921–1947 рр. як феномен більшовицької тоталітарної системи. *Мосі пам’яті печаль. До 75-х роковин Голодомору в Україні*. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2008. С. 22–32.
46. Християнство та українська етнотрадиція. *Обрії*. 2008. № 2 (27). С. 79–84.
47. Роздуми вголос. Сад М. протоіерей. *Святий єпископ – хірург*. Івано-Франківськ, 2009. С. 85–87.
48. Релігія і наука. *Обрії*. 2009. № 2 (29). С. 59–69.
49. Вселенські Собори IV–VIII століть, їх місце в історії Церкви та формуванні ідеології християнської цивілізації. *Обрії*. 2012. № 2 (35). С. 12–18.
50. Дещо про терміни. *Пізнаймо правду і вона з’єднає нас / упорядник о. Софрон Яциків, ЧСВВ*. Львів : Ліга-Прес, 2012. С. 44–53.
51. Війна: людський вимір. *Історія та правознавство*. Харків, 2014. № 11 (11) листопад. С. 6–9.
52. Вступ до історії раннього християнства. *Обрії*: 2015. № 1 (40). С. 16–21.
53. На сторінках історії – 2. Останні місяці земного життя Станіславського владика блаженного Григорія Хомишина. *Добрий пастир : науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ*. 2017. Вип. 10–11. С. 253–276.
54. Слово про автора. Батюк Л. *В мудрій лаконічності краса*. Львів : Растр-7, 2018. С. 3–5.

Матеріали конференцій:

55. Економічні та політичні передумови виступу Тіберія Гракха. *Деякі питання суспільних наук. Тези доповідей та повідомлень VII звітної наукової конференції інституту*. 20–22 травня. Дрогобич, 1965. С. 61–65.

56. К вопросу о моральном функционировании некоторых государственно-правовых институтов римской civitas в период кризиса и падения Республики. *VIII Всесоюзная авторско-читательская конференция "Вестника древней истории" АН СССР. Тезисы докладов.* Москва : АН СССР, 1981. С. 34–35.
57. К вопросу о характере идеологии великих восстаний рабов в Римской республике 139–71 гг. до н. э. (Предварительное сообщение). *IX Всесоюзная авторско-читательская конференция "Вестника древней истории" АН СССР. Тезисы докладов.* Москва : АН СССР, 1984. С. 56–57.
58. Аграрная политика римского сената в IV–II вв. до н. э. Этапы, характер и основные направления колонизации. *X авторско-читательская конференция "Вестника древней истории" АН СССР. Тезисы докладов.* Москва : АН СССР, 1987. С. 119–121.
59. Релігійне виховання в системі позакласної роботи. *Розвиток особистості – основне завдання шкільної освіти. Матеріали обласної науково-практичної конференції.* Івано-Франківськ, 1995. С. 34–35.
60. Виступи у дискусії (Історичний контекст укладення Берестейської унії і перше поунійне покоління). *Матеріали Міжнародного першого Берестейського читання.* Львів, 1995. С. 87, 127–128.
61. Основні засади християнського виховання. *Морально-етичне виховання школярів у системі громадянської освіти і виховання. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 15–17 листопада 2001 року.* Івано-Франківськ, 2001. С. 37–39.
62. "Діти вулиці": Специфіка проблеми в сучасній Україні. Можливі шляхи її розв'язку. *Морально-етичне виховання школярів у системі громадянської освіти і виховання. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 15–17 листопада 2001 року.* Івано-Франківськ, 2001. С. 181–183.
63. Християнство та мораль ХХ століття. *IX Міжнародна Проца Вервиці за єдність Церкви: Читацька конференція "Виховання родини".* Чернівці, 2002. С. 8–9.
64. Християнство та мораль ХХ століття. *Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції "Формування особистості студентів, як майбутніх фахівців лікарської справи, працівників охорони здоров'я та інших соціально-орієнтованих установ у контексті біоетики".* Львів, 2003. С. 73.
65. Людина та війна: історіософський погляд. *Друга світова війна : людський вимір. Матеріали обласної науково-практичної конференції.* Івано-Франківськ, 2005. С. 3–10.

Статті в енциклопедичних виданнях:

66. Патриції. *Українська Радянська Енциклопедія.* Київ : Головна редакція УРЕ, 1982. Т. 8. С. 214.
67. Пергам. *Українська Радянська Енциклопедія.* Київ : Головна редакція УРЕ, 1982. Т. 8. С. 242.
68. Патриции. *Украинская Советская Энциклопедия.* Киев : Главная редакция УСЭ, 1982. Т. 8. С. 141.
69. Пергам. *Украинская Советская Энциклопедия.* Киев : Главная редакция УСЭ, 1982. Т. 8. С. 180.
70. Пунічні війни. *Українська Радянська Енциклопедія.* Київ : Головна редакція УРЕ, 1983. Т. 9. С. 195.
71. Пунические войны. *Украинская Советская Энциклопедия.* Киев : Главная редакция УСЭ, 1983. Т. 9. С. 88.
72. Югуртинська війна. *Українська Радянська Енциклопедія.* Київ : Головна редакція УРЕ, 1985. Т. 12. С. 472.
73. Югуртинская война. *Украинская Советская Энциклопедия.* Киев : Главная редакция УСЭ, 1985. Т. 12. С. 515.
74. Патриції. *Український Радянський Енциклопедичний Словник.* Київ : Головна редакція УРЕ, 1987. Т. 2. С. 636.
75. Пергам. *Український Радянський Енциклопедичний Словник.* Київ : Головна редакція УРЕ, 1987. Т. 2. С. 644.

76. Пунічні війни. *Український Радянський Енциклопедичний Словник*. Київ : Головна редакція УРЕ, 1987. Т. 3. С. 50.
77. Югуртинська війна. *Український Радянський Енциклопедичний Словник*. Київ : Головна редакція УРЕ, 1987. Т. 2. С. 702–703.
78. Патрици. *Украинский Советский Энциклопедический Словарь*. Киев : Главная редакция УСЭ, 1988. Т. 2. С. 641.
79. Пергам. *Украинский Советский Энциклопедический Словарь*. Киев : Главная редакция УСЭ, 1988. Т. 2. С. 651.
80. Югуртинская война. *Украинский Советский Энциклопедический Словарь*. Киев : Главная редакция УСЭ, 1988. Т. 2. С. 735.
81. Пунические войны. *Украинский Советский Энциклопедический Словарь*. Киев : Главная редакция УСЭ, 1989. Т. 3. С. 18.

Наукове редагування:

82. Федорів Олександр. *Туринська Плацаниця у світлі Інтернету*. Тернопіль : Підручники і посібники, 2000. 128 с.
83. Федорів Олександр, Михайлів Ольга. *Іоанн-Павло II – Папа миру*. Тернопіль : Підручники і посібники, 2001. 96 с.
84. Делятинський Руслан. *Історія Станіславівської Єпархії (1885–1900)*. Івано-Франківськ : Нова зоря, 2001. 96 с.
85. Острогорський Георг. *Історія Візантії* / пер. А. Онишка. Львів : Літопис, 2002. 608 с.

Праці навчально-методичного характеру:

86. Організація науково-дослідної роботи студентів. Івано-Франківськ, 1976. 7 с.
87. Познание и поиск организации научно-исследовательской работы студентов в Ивано-Франковском пединституте им. В. С. Стефаника : буклет. Ивано-Франковск, 1978. 10 с. (у співавторстві).
88. Історія стародавнього світу. Плани семінарських занять курсів загальної історії. Івано-Франківськ, 1980. С. 7–21.
89. Комплексний план по організації науково-исследовательской работы студентов института на весь период обучения. Ивано-Франковск, 1980. 25 с. (у співавторстві).
90. Лениным путём борьбы за социальный прогресс, против вооружений, за мир во всём мире (К 66 годовщине Великой Октябрьской социалистической революции) : методический материал. Ивано-Франковск : Знание, 1983. 16 с.
91. З історії релігії. Орієнтовна програма для учнів 9–11 кл. загальноосвітніх шкіл та учнів СПТУ. Івано-Франківськ, 1990. 15 с.
92. Україна в умовах назрівання революційної кризи на початку ХХ ст. Український національний рух. *Україна в ХХ ст. (Сорок статей на допомогу випускникам шкіл)*. Івано-Франківськ : Газета “Поліття”, 1992. С. 2–4.

Автореферат дисертації:

93. Попытка разрешения аграрного кризиса конца 130-х гг. до н. э. в республиканском Риме (Аграрная реформа Тиберия Гракха) : автореф. дисс. ... канд. истор. наук. Ленинград, 1967. 18 с.

Член редакційних колегій наукових видань:

1. Обрії: науково-педагогічний журнал (2001–2015).
2. Джерела: науково-методичний вісник Івано-Франківського ОШПО (2005–2017).

**“LEGEND OF THE FACULTY OF HISTORY”.
IN MEMORY OF YAROSLAV YURIIOVYCH ZABOROVSKYI**

Myroslav VOLOSHCHUK

*State Higher Educational Institution
“Vasyl’ Stefanyk Precarpathian National University”,
Department of World History,
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Farnikvsk, Ukraine
e-mail: myrkomyrko79@gmail.com*

Ihor DROHOBYTSKYI

*Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education,
Department of Theory and Methods of Education,
A. Mickiewicz Sq., 3, 76000, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: drogobutsky@ukr.net*

Ruslan DELIATYNSKYI

*Private higher education institution “Ivano-Frankivsk Academy Ivana Zolotoustoho”,
Department of Social Sciences and Humanities,
Garbarska St. (Sofron the Wise), 22, 76019, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: r.deliatynskyi@ukr.net*

The article is devoted to the biography of Yaroslav Yuriiovych Zaborovskiy, the outstanding scientist, researcher of the history of agrarian relations of Republican Rome, the Christian Church, pedagogue, professor of a number of higher educational institutions in Ivano-Frankivsk. The main milestones of his life and creative path in Lviv, Leningrad, Drohobych, Ivano-Frankivsk are reflected in the article. His personal contribution to the development of the historical faculty of Vasyl Stefanyk Pedagogical Institute in Ivano-Frankivsk (since 1992 – Precarpathian University, which received the national status in 2004) has been reproduced by the authors. His significant contribution to Ukrainian antiquity studies in the period of the Ukrainian Soviet Socialist Republic, as well as the investigation of history of the Greek Catholic Church after its exit from the underground in 1989, and his personal ties with the episcopate of the structure restored from the underground are underlined in the paper. The authors emphasize the scientist’s merits in the work of the Ivano-Frankivsk Theological Seminary of the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC), the exploration of biographies of the repressed clergy, a part of which, according to the results of scientific studies of the scientist, was beatified by Pope John Paul II in 2001. A considerable attention is focused on the disclosure of pedagogical activities of Yaroslav Yuriiovych Zaborovskiy, particularly in the Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education. The article is supplemented by an exhaustive bibliography of works written at different times by the scientist, including five individual monographs.

Keywords: *Yaroslav Yuriiovych Zaborovskiy, historical education, antiquity studies, history of the Church, university, Ivano-Frankivsk, Lviv, Leningrad.*

REFERENCES

Horban, R., Deliatynskyi, R. (2010). *Ivano-Frankivska teolohichna akademiia UHKTs: tradytsii ta stanovlennia (do 125-richchia Ivano-Frankivskoi yeparkhii UHKTs, 20-richchia vykhodu z pidpillia Dukhovnoi Seminarii ta 10-richchia zasnuvannia Teolohichnoi Akademii) [Ivano-Frankivsk Theological Academy of the UGCC: traditions and formation (to the 125th anniversary of the Ivano-Frankivsk Eparchy of the UGCC, the 20th anniversary of the underground Theological Seminary and the 10th anniversary of the Theological Academy)]*: Naukove vydannia. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria (in Ukrainian).

Interv’iu, zapysane Myroslavom Voloshchukom 22 bereznia 2021 r. z p. Tamaroiu Zaborovskoiu, druzhynoiu profesora Ya. Yu. Zaborovskoho [Interview recorded by Myroslav Voloshchuk on March 22, 2021 with Mrs. Tamara Zaborovska, the wife of Professor J. Yu. Zaborovsky] (in Ukrainian).

Interv’iu, zapysane Ruslanom Deliatynskym 15 travnia 2021 r. z p. Tamaroiu Zaborovskoiu, druzhynoiu profesora Ya. Yu. Zaborovskoho [Interview recorded by Ruslan Delyatynsky on May 15, 2021 with Mrs. Tamara Zaborovska, wife of Professor J. Yu. Zaborovsky] (in Ukrainian).

Kovalchuk, O. (2003). Zaborovskiy Yaroslav Yuriiovych [Zaborovsky Yaroslav Yuriyovych]. *Ukrain-ski istoryky XX stolittia: Biobibliohrafichniy dovidnyk [Ukrainian historians of the twentieth century: Biobibliographic reference book]*. Kyiv; Lviv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, iss. 2, part 1, pp. 118–119 (in Ukrainian).

Materialy osobovoi spravy Ya. Yu. Zaborovskoho [Materialy osobovoi spravy Ya. Yu. Zaborovskoho]. *Kantseliariia Ivano-Frankivskoho OIPPO* [Kantseliariia Ivano-Frankivskoho OIPPO].

Osobova sprava Yaroslava Yuriiovycha Zaborovskoho [Personal file of Yaroslav Yurievich Zaborovsky]. *Arkhiv Derzhavnogo vyshchoho navchalnogo zakladu "Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka"* [Archive of the State Higher Educational Institution "Vasyl Stefanyk Precarpathian National University"] (in Ukrainian).

Plan-hrafiik kursovoi pidhotovky pedahohichnykh kadriv u 2013 rotsi. Dodatok I do planu roboty instytutu na 2013 r. [Plan-schedule of course training of teachers in 2013. Appendix I to the work plan of the institute for 2013]. (2012). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Plan roboty Ivano-Frankivskoho oblasnoho instytutu pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity na 2009 rik [Work plan of Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education for 2009]. (2009). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Plan roboty Ivano-Frankivskoho oblasnoho instytutu pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity na 2015 rik [Work plan of Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education for 2015]. (2015). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Plan roboty instytutu na 2012 rik [The work plan of the institute for 2012]. (2011). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Plan roboty instytutu na 2013 rik [The work plan of the institute for 2013]. (2013). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Plan roboty instytutu na 2014 rik [The work plan of the institute for 2014]. (2014). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Poliek, V. (1995). Narys istorii Ivano-Frankivskoi yeparkhii [Essay on the history of the Ivano-Frankivsk diocese]. *Shematyzm Ivano-Frankivskoi yeparkhii Ukrainiskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy stanom na 10 lystopada 1995 roku Bozhoho* [Schematism of the Ivano-Frankivsk Eparchy of the Ukrainian Greek Catholic Church as of November 10, 1995] / nadrukovano za doruchenniam Ordynariia Ivano-Frankivskoho Kyr Sofrona Dmyterka ChSVV; I. Pelekhatoho (Ed.). Ivano-Frankivsk: Redaktsiino-vydavnychiy viddil Ivano-Frankivskoi hreko-katolytskoi yeparkhii, pp. 99–156 (in Ukrainian).

U Frankivsku pomer vidomyi istoryk – profesor Yaroslav Zaborovskiy [A famous historian, Professor Yaroslav Zaborovsky, died in Frankivsk]. (2021). Retrieved from: <https://kurs.if.ua/society/u-frankivsku-pomer-vidomyj-istoryk-profesor-yaroslav-zaborovskiy> (Accessed on: 31.01.2021) (in Ukrainian).

Vichna pamiat (nekroloh: Zaborovskiy Yaroslav Yuriiovych) [Eternal memory (obituary: Zaborovsky Yaroslav Yuriyovych)]. (2021). Retrieved from: <https://pnu.edu.ua/blog/2021/01/26/25099> (Accessed on: 31.01.2021) (in Ukrainian).

Zaborovskiy Ya. Yu. (Ed.). (1990). Z istorii religii. Oriientovna prohrama dlia uchniv 9–11 klasiv zahalnoosvitnikh shkil ta uchniv SPTU [From the history of religion. Approximate program for students of 9–11 grades of secondary schools and students of SPTU]. Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Zaborovskiy Yaroslav [Zaborovsky Yaroslav]. (2003). *Vcheni Prykarpattia. Biohrafichnyi dovidnyk (XX–XXI st.)* [Scientists of Prykarpattia. Biographical reference book (XX–XXI centuries)]. Broshniv: Talia, p. 405 (in Ukrainian).

Zvit pro robotu Ivano-Frankivskoho oblasnoho instytutu pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity za 2007 rik [Report on the work of the Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education for 2007]. (2008). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Zvit pro robotu Ivano-Frankivskoho oblasnoho instytutu pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity za 2010 rik [Report on the work of the Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education for 2010]. (2010). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Zvit pro robotu instytutu vprodovzh 2008 roku [Report on the work of the institute during 2008]. (2009). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).

Zvit pro robotu instytutu za 2012 rik [Report on the work of the institute for 2012]. (2012). Ivano-Frankivsk (in Ukrainian).